ЗАТВЕРДЖУЮ
в.о. директора ГО "ІППО"
О. Ф. Новіков
18.11.2021 р.

ТИПОВА ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Інклюзивне навчання в закладах освіти»

Розробник(и): ГО «ІППО» ЄДРПОУ 43771659

Рецензент(и): в.о. директора ГО "ІППО" Новіков О. Ф.

Термін дії програми: з 2025 до 2030 року

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність типової програми – Актуальність програми визначається розвитком інклюзивної освіти, необхідністю забезпечення рівного доступу до якісної освіти для осіб з особливими освітніми потребами та формування інклюзивної культури в закладах освіти.

Цільова група: Педагогічні працівники закладів загальної середньої та дошкільної освіти, асистенти вчителів, практичні психологи, соціальні педагоги.

Обсяг (тривалість): Загальний обсяг підвищення кваліфікації за цією програмою в межах одного освітнього циклу становить від 2 до 30 годин (0,06–1 кредит ЄКТС) та визначається індивідуально залежно від кількості обраних слухачем освітніх компонентів (тем). Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. У кожному випадку у сертифікаті зазначається фактично пройдений обсяг годин та тематика навчання.

Особливості реалізації програми – Програма має модульну структуру та реалізується у вигляді окремих освітніх циклів. У межах одного освітнього циклу слухач обирає одну або кілька тем відповідно до власних освітніх потреб. Кожна тема є логічно завершеним освітнім компонентом та може реалізовуватися автономно. Підсумковий обсяг підвищення кваліфікації в межах одного циклу формується шляхом накопичення обраних тем і становить від 2 до 30 годин. Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. За результатами кожного освітнього циклу видається окремий документ про підвищення кваліфікації із зазначенням фактично пройдених годин та тематики навчання.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: дистанційна

Мета підвищення кваліфікації – Формування професійної готовності педагогічних працівників до організації інклюзивного освітнього середовища.

Завдання підвищення кваліфікації:

- Ознайомлення з нормативно-правовими засадами інклюзивної освіти
- Розвиток навичок індивідуалізації навчання
- Організація командної роботи фахівців супроводу

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- інклюзивна
- психолого-педагогічна
- комунікативна

- соціальна

Очікувані результати підвищення кваліфікації: Слухачі зможуть створювати безпечне інклюзивне освітнє середовище, адаптувати навчальні матеріали та ефективно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу.

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації – Оцінювання здійснюється на основі виконання рекомендованих практичних та самостійних завдань, участі в проєктній діяльності, тестування або підсумкової роботи відповідно до програми.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації – Сертифікат або свідоцтво про підвищення кваліфікації встановленого зразка із зазначенням теми, обсягу годин та кредитів ЄКТС відповідно до вимог законодавства

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Навчально-тематичний план відображає перелік можливих курсів (тем), що реалізуються в межах програми. Проходження всіх тем, наведених у плані, не є обов’язковим. Кожна тема є окремим освітнім компонентом і може реалізовуватися автономно.

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
1	Інклюзивне навчання у дистанційному форматі	1	1–29	2–30
2	Інклюзія. Практика та нововведення.	1	1–29	2–30
3	Інклюзивне навчання дітей з ООП в умовах децентралізації освітнього процесу.	1	1–29	2–30
4	Лікувальна фізкультура - новий погляд на інклюзію.	1	1–29	2–30
5	Основні тенденції та ресурси організації інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти	1	1–29	2–30
6	Організація ефективного навчання у класі з дітьми з ООП. Алгоритми дій педагогів та батьків.	1	1–29	2–30
7	Шляхи покращення інклюзивного освітнього середовища для надання якісних та доступних освітніх послуг дітям з ООП.	1	1–29	2–30
8	Організація освітнього процесу дітей з ООП. Інклюзія.	1	1–29	2–30
9	Мотивуюча взаємодія здобувачів освіти та педагогів НУШ. Інклюзія.	1	1–29	2–30
10	Формування самостійності, загальнонавчальних навичок та умінь. Інклюзія.	1	1–29	2–30
11	Впровадження STEM підходів на уроках Початкової школи.	1	1–29	2–30
12	Адаптація освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами.	1	1–29	2–30
13	Первинна оцінка потреб дитини з освітніми труднощами на рівні закладу освіти. Інклюзія	1	1–29	2–30
14	Open AI. Методика застосування штучного інтелекту в освітньому процесі.	1	1–29	2–30

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
15	Розвиток усного й писемного мовлення учнів з особливими освітніми потребами на уроках української мови і літератури	1	1–29	2–30
16	Українська мова в умовах НУШ для дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Практичні кейси дистанційної роботи. Інклюзія	1	1–29	2–30
17	Візуалізований розклад для успішної адаптації дитини з ООП. Створення безбар'єрного середовища.	1	1–29	2–30
18	Рухова активність та підвищення розумової діяльності у дітей з ООП.	1	1–29	2–30
19	Діти з Синдромом Дауна та їх шлях в закладі освіти. Інклюзія.	1	1–29	2–30
20	Використання карток PECS, малюнків, піктограм під час підготовки і проведення сучасного уроку. Інклюзія	1	1–29	2–30
21	Розвиток потенціалу учнів з ООП методами фізично-моторних вправ. Інклюзія	1	1–29	2–30
22	Корекційна робота: а ми робимо так!	1	1–29	2–30
23	Застосування адаптацій і модифікацій в освітньому процесі ЗДО: розбір практичних кейсів.	1	1–29	2–30
24	Корисні розробки для корекційної роботи з учнями з ООП. Інклюзія.	1	1–29	2–30
25	Інноваційні підходи до інклюзивного навчання: досягнення та виклики.	1	1–29	2–30
26	Інструменти для забезпечення успішності в інклюзивній освіті.	1	1–29	2–30
27	Проєктування творчих завдань, які сприяють розвитку дрібної моторики у дітей з ООП.	1	1–29	2–30
28	Творчість без бар'єрів: як адаптувати завдання до індивідуальних можливостей дитини. Інклюзія	1	1–29	2–30
29	Інклюзивна психологія – практичні підходи для підтримки дітей з ООП	1	1–29	2–30
30	Світ на дотик і слух: як створити доступне навчання для незрячих дітей та дітей з ООП	1	1–29	2–30
31	Бачити більше, ніж очима: як адаптувати матеріали, простір і темп навчання для дітей з ООП.	1	1–29	2–30

3. ЗМІСТ ТИПОВОЇ ПРОГРАМИ

Тема 1. Інклюзивне навчання у дистанційному форматі

Ключові питання теми: Сучасний навчальний процес вимагає від вчителів та учнів неабиякої гнучкості у навчальній діяльності. Дистанційне навчання у класі, де навчаються учні з ООП, має свою специфіку організації та підбору навчальних матеріалів. Розбираємось у нозологіях, щоб організувати максимально ефективну взаємодію.

Тема 2. Інклюзія. Практика та нововведення.

Ключові питання теми: Ознаки тривожності в дітей різних вікових категорій. Алгоритм дій педагога, вихователя, батьків. Робота в

інклюзивному класі, досвід зарубіжних колег - вчителів. Алгоритм роботи з батьками, що є обов'язковим, а що - ні.

Тема 3. Інклюзивне навчання дітей з ООП в умовах децентралізації освітнього процесу.

Ключові питання теми: Курс України на європейську інтеграцію вимагає перегляду пріоритетів державної політики у сфері освіти, зокрема впровадження таких підходів до навчання дітей з особливими освітніми потребами, які б базувались на засадах рівних можливостей та доступу до якісної освіти. Організація інклюзивного навчання в закладах освіти в умовах децентралізації: як саме місцеві громади можуть забезпечити якісну освіту своїм мешканцям.

Тема 4. Лікувальна фізкультура - новий погляд на інклюзію.

Ключові питання теми: Інклюзію, як метод підвищення рівня навчання учнів

Тема 5. Основні тенденції та ресурси організації інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти

Ключові питання теми: Курс України на європейську інтеграцію вимагає перегляду пріоритетів державної політики у сфері освіти, зокрема впровадження таких підходів до навчання дітей з особливими освітніми потребами, які б базувались на засадах рівних можливостей та доступу до якісної освіти. Організація інклюзивного навчання в умовах децентралізації. Як краще забезпечити якісну освіту своїм мешканцям з урахуванням основних тенденцій та ресурсів в державі щодо здобуття освіти осіб з особливими освітніми потребами

Тема 6. Організація ефективного навчання у класі з дітьми з ООП. Алгоритми дій педагогів та батьків.

Ключові питання теми: Ознаки тривожності в дітей різних вікових категорій. Алгоритм дій педагога, вихователя, батьків. Робота в інклюзивному класі, досвід зарубіжних колег - вчителів. Алгоритм роботи з батьками, що є обов'язковим, а що - ні.

Тема 7. Шляхи покращення інклюзивного освітнього середовища для надання якісних та доступних освітніх послуг дітям з ООП.

Ключові питання теми: Курс України на європейську інтеграцію вимагає перегляду пріоритетів державної політики у сфері освіти, зокрема впровадження таких підходів до навчання дітей з особливими освітніми потребами, які б базувались на засадах рівних можливостей та доступу до якісної освіти. Організація інклюзивного навчання в умовах децентралізації. Як краще забезпечити якісну освіту своїм мешканцям з урахуванням основних тенденцій та ресурсів в державі щодо здобуття освіти осіб з особливими освітніми потребами

Тема 8. Організація освітнього процесу дітей з ООП. Інклюзія.

Ключові питання теми: - Як усунути бар'єри в системі освіти та системі підтримки дітей з особливими потребами; - як залучити батьків до процесу навчання; - як забезпечити соціалізацію дітей з особливими освітніми потребами, розвивати їх сильні сторони і таланти; сприяти подальшій інтеграції в суспільство; - як формувати соціальні компетенціїу дітей з особливими освітніми потребами для налагодження дружніх стосунків з ровесниками у навчальному закладі та поза його межами; - як моделювати належні способи взаємодії з колективом; - як створити атмосферу спокійного прийняття відмінностей інших людей.

Тема 9. Мотивуюча взаємодія здобувачів освіти та педагогів НУШ. Інклюзія.

Ключові питання теми: - Як усунути бар'єри в системі освіти та

системі підтримки дітей з особливими потребами; - як залучити батьків до процесу навчання; - як забезпечити соціалізацію дітей з особливими освітніми потребами, розвивати їх сильні сторони і таланти; сприяти подальшій інтеграції в суспільство; - як формувати соціальні компетенціїу дітей з особливими освітніми потребами для налагодження дружніх стосунків з ровесниками у навчальному закладі та поза його межами; - як моделювати належні способи взаємодії з колективом; - як створити атмосферу спокійного прийняття відмінностей інших людей.

Тема 10. Формування самостійності, загальнонавчальних навичок та умінь. Інклюзія.

Ключові питання теми: На сьогоднішній день недооцінюється корекційне значення роботи над набуттям дитиною з особливостями розвитку навичок самостійності. Від самостійності дитини залежить її адаптація в соціумі, ставлення оточуючих до дитини та опанування навчального матеріалу. Побут і щоденна рутина надає нам безмежні можливості для навчання в звичному середовищі без додаткових зусиль та спеціальних засобів. У тренінгу розглядатимуться види загальнонавчальних умінь та навичок, навичок самостійності та самообслуговування при різних формах навчання очна, дистанційна, змішана, та в чому саме полягатиме робота команди супроводу за цими напрямками і якими методами буде проводитись. Будуть наведені приклади досліджень фундаторів української дефектології І.П.Соколянський, Віт.І.Бондар та ін. та надані практичні поради і прийоми в організації освітнього процесу учнів з ООП. Також в перспективі навички самообслуговування – це базова складова майбутньої профорієнтаційної підготовки.

Тема 11. Впровадження STEM підходів на уроках Початкової школи.

Ключові питання теми: STEM-напрямки в освіті мають важливе значення для розвитку сучасного навчального закладу та суспільства вцілому. STEM є важливим інструментом у наскрізному навчанні, яке активно впроваджується у НУШ. Слухачі вебінару отримають конкретні практичні апробовані ідеї та матеріали до STEM - уроків для початкової школи.

Тема 12. Адаптація освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами.

Ключові питання теми: Надати рекомендації щодо навчання дітей з ООП, організації для них належної корекційно-розвиткової та психолого-педагогічної допомоги, функціонування команд супроводу, розробки індивідуальної програми розвитку.

Тема 13. Первинна оцінка потреб дитини з освітніми труднощами на рівні закладу освіти. Інклюзія

Ключові питання теми: Всі діти мають право на освіту, але кожна дитина має свій особливий шлях розвитку. І інколи цей процес буває нелегким: можуть виникати певні труднощі у навчанні, є потреба у додатковій допомозі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей. Тому мають враховуватись ті труднощі і ті потреби, які виникають під час навчального процесу. Це є ті індивідуальні особливості, які є в кожної дитини з освітніми труднощами і на які обовязково потрібно звертати увагу, щоб допомогти дитині.

Тема 14. Open AI. Методика застосування штучного інтелекту в освітньому процесі.

Ключові питання теми: Освітяни під час тренінгу розглянуть сервіси для створення освітнього контенту на основі штучного інтелекту. Опанують методикою розробки та застосування даних ресурсів в умовах змішаного та дистанційного навчання. Ознайомляться із особливостями

та перевагами різних онлайн-платформ для взаємозв'язку з учнями із елементами штучного інтелекту. Навчаться створювати сайти, монтувати саундтреки, відео, картини на основі нейронних мереж.

Тема 15. Розвиток усного й писемного мовлення учнів з особливими освітніми потребами на уроках української мови і літератури

Ключові питання теми: Особливості розвитку мовлення різних категорій учнів з особливими освітніми потребами, умови ефективної роботи вчителя-словесника в цьому напрямі, оптимальні методи і прийоми для розвитку звязного мовлення учнів з ООП на уроках української мови і літератури

Тема 16. Українська мова в умовах НУШ для дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Практичні кейси дистанційної роботи. Інклюзія

Ключові питання теми: поняття тяжкі порушення мовлення та особливості розвитку дітей з ТПМ; провідні шляхи організації навчання дітей із ТПМ в умовах НУШ; практичні поради щодо проведення логопедичних занять з дітьми під час дистанційного навчання.

Тема 17. Візуалізований розклад для успішної адаптації дитини з ООП. Створення безбар'єрного середовища.

Ключові питання теми: Практичне застосування методів і прийомів використання малюнків, карток PECS, піктограм для візуалізації навчальних завдань, складання розкладів, зміна видів діяльності на уроці зрозумілим способом для дітей з особливими освітніми потребами

Тема 18. Рухова активність та підвищення розумової діяльності у дітей з ООП.

Ключові питання теми: Ознайомлення із порушеннями фізичного розвитку та рухових можливостей, які виникають у дітей з ООП при обстеженні та спостереженні. Набуття практичних навичок щодо методів та прийомів рухових активностей, за допомогою яких можна підвищувати розумову діяльність. Зокрема, елементи занять та вправи для розвитку дрібної моторики, загальної моторики, міжпівкульної взаємодії тощо

Тема 19. Діти з Синдромом Дауна та їх шлях в закладі освіти. Інклюзія.

Ключові питання теми: 1 ознаки, притаманні для дітей з синдромом Дауна; 2 сильні сторони дитини на які варто опиратись при побудові психолого-педагогічного підходу; 3 особливості формування і розвитку дитини із синдромом Дауна для успішної роботи; 4 методики навчання дитини з синдромом Дауна; 5 практичні поради щодо організації навчання дітей з синдромом Дауна

Тема 20. Використання карток PECS, малюнків, піктограм під час підготовки і проведення сучасного уроку. Інклюзія

Ключові питання теми: Практичне застосування методів і прийомів використання малюнків, карток PECS, піктограм для візуалізації навчальних завдань, складання розкладів, зміна видів діяльності на уроці зрозумілим способом для дітей з особливими освітніми потребами

Тема 21. Розвиток потенціалу учнів з ООП методами фізично-моторних вправ. Інклюзія

Ключові питання теми: Ознайомлення із порушеннями фізичного розвитку та рухових можливостей, які виникають у дітей з ООП при обстеженні та спостереженні. Набуття практичних навичок щодо методів та прийомів рухових активностей, за допомогою яких можна підвищувати розумову діяльність. Зокрема, елементи занять та вправи для розвитку

дрібної моторики, загальної моторики, міжпівкульної взаємодії тощо

Тема 22. Корекційна робота: а ми робимо так!

Ключові питання теми: Корекційна робота з дітьми з особливими освітніми потребами !

Тема 23. Застосування адаптацій і модифікацій в освітньому процесі ЗДО: розбір практичних кейсів.

Ключові питання теми: В умовах сьогодення педагогам необхідно володіти різноманітними методами, прийомами та формами роботи для того, щоб організовувати освітній процес у відповідності до вимог законодавства, а також до потреб та можливостей здобувачів дошкільної освіти. Під час даного заходу розбиратимемо практичні кейси, як допоможуть зрозуміти специфіку підготовки навчальних, дидактичних матеріалів до навчальних занять згідно принципів універсального дизайну, а також застосовуючи стратегії адаптації і модифікації до них.

Тема 24. Корисні розробки для корекційної роботи з учнями з ООП. Інклюзія.

Ключові питання теми: Корекційна робота з дітьми з особливими освітніми потребами !

Тема 25. Інноваційні підходи до інклюзивного навчання: досягнення та виклики.

Ключові питання теми: Представлення передового досвіду. Розгляд можливих шляхів подолання перешкод та забезпечення успішності в інклюзивній освіті. Досвід та ідеї щодо подальшого розвитку інклюзивного навчання на основі інноваційних підходів.

Тема 26. Інструменти для забезпечення успішності в інклюзивній освіті.

Ключові питання теми: Представлення передового досвіду. Розгляд можливих шляхів подолання перешкод та забезпечення успішності в інклюзивній освіті. Досвід та ідеї щодо подальшого розвитку інклюзивного навчання на основі інноваційних підходів.

Тема 27. Проєктування творчих завдань, які сприяють розвитку дрібної моторики у дітей з ООП.

Ключові питання теми: Перший пункт — огляд значення розвитку дрібної моторики у дітей з особливими освітніми потребами. Далі ми розглянемо різноманітні творчі завдання, які можна адаптувати до потреб цих дітей. Програма також включає аналіз успішних прикладів реалізації таких завдань у навчальних закладах. Останній розділ буде присвячено обговоренню впливу творчої діяльності на загальний розвиток дітей, з акцентом на їхню соціалізацію та самовираження. Учасники матимуть можливість обмінятися думками та власним досвідом.

Тема 28. Творчість без бар’єрів: як адаптувати завдання до індивідуальних можливостей дитини. Інклюзія

Ключові питання теми: Перший пункт — огляд значення розвитку дрібної моторики у дітей з особливими освітніми потребами. Далі ми розглянемо різноманітні творчі завдання, які можна адаптувати до потреб цих дітей. Програма також включає аналіз успішних прикладів реалізації таких завдань у навчальних закладах. Останній розділ буде присвячено обговоренню впливу творчої діяльності на загальний розвиток дітей, з акцентом на їхню соціалізацію та самовираження. Учасники матимуть можливість обмінятися думками та власним досвідом.

Тема 29. Інклюзивна психологія – практичні підходи для підтримки дітей з ООП

Ключові питання теми: Інструменти для ефективної підтримки дітей з особливими освітніми потребами у класі; практичні знання про роботу з дітьми з особливими освітніми потребами з різними типами мислення та потребами; психологічні та соціальні аспекти ІНКЛЮЗІЇ .

Тема 30. Світ на дотик і слух: як створити доступне навчання для незрячих дітей та дітей з ООП

Ключові питання теми: Незрячі діти та діти з ООП: освітні потреби і міфи Адаптація навчального процесу – матеріали, завдання, простір класу, темп навчання. Комунікація і взаємодія в інклюзивному класі – роль учителя, асистента, однокласників і батьків. Оцінювання та підтримка навчальних досягнень – формувальне оцінювання, ІПР, індивідуальний прогрес дитини.

Тема 31. Бачити більше, ніж очима: як адаптувати матеріали, простір і темп навчання для дітей з ООП.

Ключові питання теми: Незрячі діти та діти з ООП: освітні потреби і міфи Адаптація навчального процесу – матеріали, завдання, простір класу, темп навчання. Комунікація і взаємодія в інклюзивному класі – роль учителя, асистента, однокласників і батьків. Оцінювання та підтримка навчальних досягнень – формувальне оцінювання, ІПР, індивідуальний прогрес дитини.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи:

1. Закон України Про вищу освіту
2. Закон України Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій
3. Закон України Про дошкільну освіту
4. Закон України Про загальну середню освіту
5. Закон України Про інноваційну діяльність
6. Закон України Про наукову і науково-технічну діяльність
7. Закон України Про наукову і науково-технічну експертизу
8. Закон України Про освіту
9. Закон України Про позашкільну освіту
10. Закон України Про професійно-технічну освіту
11. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні
12. Національна доктрина розвитку освіти
13. Положення про державний вищий навчальний заклад
14. Положення про дистанційне навчання
15. Положення про інститути післядипломної педагогічної освіти
16. Положення про організацію навчального процесу
17. Постанова кабінету міністрів України від 28.03.2002 № 379 Про затвердження Державної програми "Вчитель"

Основна література:

1. Абетка інклюзивності і толерантності: науково-популярне видання ІГО «Соціальна синергія». Київ: Видавництво «Теза», 2020. 30 с. URL: https://bit.ly/3FQSmDs
2. Алгоритм дій місцевих органів виконавчої влади органів місцевого самоврядування, органів управління освітою, керівників закладів освіти щодо забезпечення укриття учасників освітнього процесу. URL:

https://bit.ly/3YnKDDS
3. Бівол О. С. Проблемно-пошукові методи навчання на уроках у початкових класах як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів. Таврійський вісник освіти. 2012. № 3 (39). С. 103-107.
4. Бондарчук Л. І. Методику підказує текст/навчальний посібник. Тернопіль: Мальва. ОСО, 2001. 160 с.
5. Борисенко В. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підхід. 2017. URL: https://bit.ly/3hxpBSJ
6. Бурдун В.М. Стратегічне планування. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П.Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.
7. Волківська Д. А. Сучасні підходи до визначення лідерства. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. 2014. Вип. 115. С. 45-47.
8. Вчимося вчитися та критично мислити. Нестандартні завдання за темами тижнів до курсу «Я досліджую світ». 1 клас. / авт. - упоряд. Н.В.Маценко, Н.В.Свір. Харків : вид. група «Основа», 2019. 133 с.
9. Вчимося читати. Навч.-розв. посіб. для дітей 4–6 років. У двох частинах. К.: «Фенікс», 2020. Ч.1. 272с. з іл. https://www.shelestova.com.ua/product/vchymosya-chytaty/
10. Гуревич Р. С. Формування інформаційної компетентності майбутніх учителів засобами мультимедійних технологій. Наукові записки. Серія: Педагогіка. 2007. С. 38-41.
11. Державний стандарт початкової освіти. URL: http://surl.li/wqqd
12. Екстрена медична допомога / За ред. Г.Г. Рощіна. Київ: Поліграф. книга, 2009. 138 с.
13. Європейське мовне портфоліо (методичний посібник). URL: http://surl.li/eakzd
14. Євтух М.Б., Черкашина Т.В. Педагогічна система самопізнання і особистісно-професійного самовдосконалення : підручник. Черкаси : Видав. Чабаненко Ю.А., 2017. 348 с.
15. Закони екології Коммонера. URL: https://pidru4niki.com/1960120837942/ekologiya/zakoni_ekologiyi_kommonera
16. Іванік О. Рівний рівному ; посібник для менторів І Іванік О., Каравай А., Гейнек- Дагаргулія М., Лащук Ю., Кнюпа Ю. - Київ, 2018. - 57 с. - URL : https://insha-osvita.org/article/posibnYk-dlia-mentoriv-rivnvi-rivnomu/
17. Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренерів: навч.-метод, посіб. Київ, 2018. 174 с.
18. Інструменти для оцінювання рівня безпеки, комфорту та здоров’я школи і планування змін. URL: https://bit.ly/3kLtGkM
19. Ковбасюк Ю. В. Державне управління : підручник : у 2 т. Київ ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.
20. Конвенція про права дитини. 1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
21. Конституція України. Основний закон. Київ, 1996.
22. Литвиненко Г., Клясен Н. Управління проектами: сутність та особливості застосування в освіті. Рідна школа. 2017. №11-12. С. 39-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2017_11-12_9
23. Мартинець Л. А. Управління професійним розвитком учителів : навч.-метод. посіб. / Л. А. Мартинець. - Вінниця : ДонНУ, 2016. - 87 с.Внутрішня система забезпечення якості освітньої діяльності: стандарти та рекомендації. - URL : https://cutt.lv/prnvgJh
24. Меморандум співпраці між усіма учасниками освітнього процесу: педагогами, учнями та батьками. URL: https://bit.ly/3zxHqYt
25. Навчальна кінезіологія: проста гімнастика для мозку. URL: https://bit.ly/3XKqdVt
26. Наказ МОНУ № 1313 «Деякі питання організації та проведення супервізії» від 18 жовтня 2019 р. 2020 р., № 69, Т. 1. С.73.
27. Нова українська школа : методика навчання інтегрованого курсу

«Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного навчання : навчально-методичний посібник / М. Вашуленко. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2019. 192 с.
28. Нова українська школа : розвиток критичного мислення учнів початкової школи : навчально-методичний посібник / О.Пометун. Київ : Вид. дім «Освіта», 2020. 192 с.
29. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу : методичні рекомендації. Уклад. О. М. Шевчук. Умань, 2010. 37 с.
30. Організація роботи з розв'язання проблеми насильства в школі: навчально-методичний посібник / упорядники: Дубровська Є. В., Ясеновська М. В.; редакційна група: Алєксєєнко М. К., Дендебера М. П., Соловйова О. Д. Київ: Huss, 2011. 96 с.
31. Палеха Ю. І. Етика ділових відносин. Київ: Кондор, 2008. 356 с.
32. Пішун С.Г. Позитивний ресурс власного «Я» в координатах професійної діяльності майбутнього педагога. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2019. Вип. 32. С. 367-372.
33. Половенко О. В. Безперервна освіта педагога за індивідуальною освітньою траєкторією : навчально-методичний посібник / О. В. Половенко, Л. М. Кірішко. - Кропивницький, 2018. - 60 с.
34. Порошенко М. та ін. Інклюзивна освіта: навчальний посібник.. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.
35. Поспєлова Т. Розвиток лідерського потенціалу керівника закладу середньої освіти : навч. посіб. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 36 с.
36. Про анкету самооцінювання : наказ Державної служби якості освіти України від 29 березня 2021№ 01-11/26. URL: https://sqe.gov.ua/law/pro-anketu-samoocinyuvannya/
37. Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова КМУ від 21.08.2019 № 800 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 27.12.2019 № 1133). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text.
38. Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова КМУ від 21.08.2019 № 800 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 27.12.2019 №1133). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text.
39. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти : Наказ МОН України від 13.07.2021 № 813. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0813729-21#Text
40. Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 №2205, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10.11.2020 за №1111/35394. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text
41. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі : указ Президента України від 25.05.2020 №195/2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text
42. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text
43. Програма PISA (програма міжнародного оцінювання учнів). Вісник. Тестування і моніторинг в освіті. 2011. № 11–12. С. 39–68. URL: http://surl.li/edklu
44. Проектування індивідуальної освітньої траєкторії професійного розвитку педагога : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Біла Церква, 13 червня 2019 р.) / Упор. Л. А. Литвиненко. - К., 2019.- 189 с.
45. Розвиваємо громадянські компетентності з 1 класу / під заг. ред. Н.Бібік, М.Араджіоні. Київ : ФОП «Парашин К.С.», 2018. 880 с.
46. Рябова З.В., Кравченко Г.Ю. Метод проєктів у розвитку якості

початкової освіти. Харків : Вид-во «Ранок», 2013. 144 с.
47. С. 9-14.
48. Сайт. Державна служба якості освіти. Інституційний аудит. URL: https://sqe.gov.ua/
49. Сак Т. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навчальний курс та науково-методичний посібник Київ: СПД-ФО Парашин І., 2011. 101 с. URL: https://cutt.ly/lnUhQDL
50. Сак Т. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навчальний курс та науково-методичний посібник Київ: СПД-ФО Парашин І., 2011. 101с. URL: https://cutt.ly/lnUhQDL
51. Северинова А.М., Якуша Л.Г. Фізика на кухні. Експеримент в домашніх умовах. Програма курсу за вибором з фізики для 8 класу. Черкаси: ЧОІПОПП, 2021. 16 с.
52. Сенчина Н. Г. Формування педагогічної рефлексії учителів гуманітарних спеціальностей у післядипломній освіті : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2019. 22 с.
53. Сич Т. В. Управління людськими ресурсами закладу освіти : [навч. посібник для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Управління навчальним закладом» спеціальності 073 «Менеджмент»] І Т. В. Сич // Держ. закл. «ЛНУ імені Тараса Шевченка». - Старобільськ, 2021. - 283 с.
54. ТОБТО : Абетка неформальної освіти, фасилітації і тренерства // За заг. ред. Наталії Трамбовецької. -Київ, 2017. -53 с.
55. Удовицька Т. А. «Кліпове мислення» молоді: особливості прояву у процесі навчання (до постановки проблеми). Вища освіта України : теорет. і наук.-метод. часопис. Вип. 31. Т. VIII (50). Інститут вищої освіти НАПН України, 2013. С. 407-416.
56. Управління особистими фінансами : навчальний посібник / Н.А. Ясинськаю. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 352 с.
57. Фідкевич О., Богданець-Білоскаленко Н. Нова українська школа : теорія і практика формувального оцінювання у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. Київ : Генеза, 2020. 96 с.
58. Цифрова трансформація освіти і науки [Електронний ресурс] : сайт. URL: https://bit.ly/3iZgvys
59. Шевчук А.С. Інтегрована відповідальність, або Зони впливу різних фахівців на музичне виховання дітей. Музичний керівник. 2020. № 4. С. 4–10.
60. Ягенська Г.В. Формування дослідницьких умінь учнів 7-9 класів на уроках та в позакласній роботі з біології / Г.В. Ягенська. Луцьк. 105 с.
61. Як підвищити креативність? Тренінг, спрямований на формування креативності. Шкільний світ. 2007. № 23-24. С. 19-35.
62. Ehsan Taebi. Reflection in a Spontaneous World. URL: http://surl.li/eakxc
63. What Is Flipped Learning? URL: http://surl.li/eakyu

Додаткова література:

1. Автономія як шлях до ефективного менеджменту школи. Методичні рекомендації. / Сеїтосманов А., Фасоля О., Мархлєвскі В. Київ, 2019, 47 с.
2. Державний стандарт початкової освіти : постанова КМУ від 21.02.2018 № 87 (у редакції постанови КМУ від 24.07.2019 №688). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF
3. Доброго ранку! Ми раді, що ви тут! Посібник для педагогів про проведення ранкових зустрічей. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2016. 52 с.
4. Зеленська Л. Д. Мовно-комунікативна компетентність учителя-коуча, ментора, тьютора, фасилітатора (на прикладі програми «Освітологія»).

Молодь і ринок. № 9(195). 2021 С. 16-20.
5. Лесько О. Й., Прищак М. Д., Залюбівська О. Б., Рузакова Г. Г. Етика ділових стосунків : навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2011. 310 с.
6. Любченко Н. В. Потенціал кластерних механізмів в управлінні освітою в умовах децентралізації влади. Вісник післядипломної освіти. Серія: Управління та адміністрування. 2016. Вип. 2 (31). С. 65-81.
7. Машовець М.А., Науменко М.С. Особливості емоційно-ціннісного спілкування в сучасній українській сім'ї. Молодий вчений. 2018. № 8.1 (60.1). С. 80 – 84.
8. Онопрієнко О. Нова українська школа : інноваційна система оцінювання результатів навчання учнів початкової школи : навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 208 с.
9. Освітнє лідерство : від теорії до практики : монографія / За наук. рсд. В. Р. Міляєвої ; Київський університет імені Бориса Грінченка [Електронне видання]. - Київ ; Кривий Ріг : вид. Р. А. Козлова, 2021. -296 с.
10. Пометун О. І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. Київ : Вид. дім «Освіта». 2020. 192 с.
11. Про деякі питання організації надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії) у сфері загальної середньої освіти : Наказ МОН від 20.09.2024 №1349. URL: https://bit.ly/4gz4fh2
12. Северинова А.М. Забезпечення ефективного освітнього процесу під час викладання фізики і хімії. Педагогічний вісник. 2020. №3 (101). С.41-45.
13. Стіл Дж., Мередіт К., Темпл Ч. Методична система «Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів»: Підготовлено для проекту «Читання та письмо для розвитку критичного мислення» / Науково-методичний центр розвитку критичного та образного мислення «Інтелект». Київ: Міленіум, 2001. 104 с.
14. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. / Наук. ред., передм. О.І.Пометун. Київ: Плеяди, 2006. 220 с.
15. Траутманн, Франц. Керівництво по інтервізії. Інститут Трімбос (Інститут психічного здоров'я і залежностей Голландії). Управління ООН по наркотикам і злочинності. Проектне Бюро в Балтійських країнах, 2010. 18 с.
16. Хобзей Павло. Директор школи має вести колектив до змін. Освіта.ua. URL: http://osvita.ua/school/reform/55280/
17. Boissard P. L'évaluation formative: un outil de progression. URL: http://surl.li/ealag
18. Rubin, S., & Schechter, N. (1997). Exploring the social construction of bereavement : Perceptions of adjustment and recovery in bereaved men. American Journal of Orthopsychiatry, 67, 279–289.